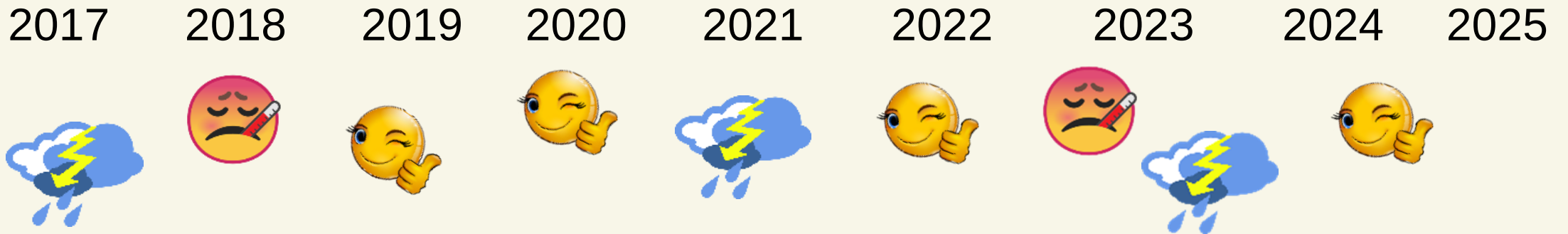

Tilla Larsson 250925

Ta ut vatten – men vad säger lagen?

För lite eller för mycket vatten

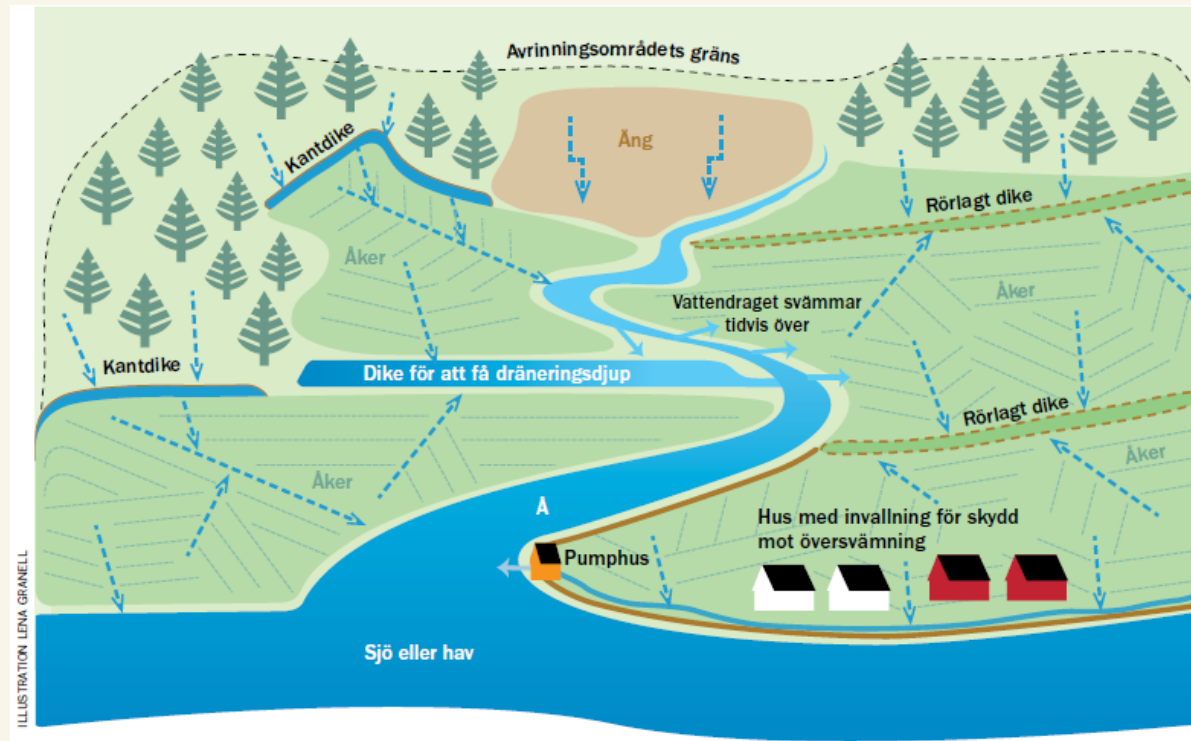
Rätt mängd vatten vid varje tidpunkt för optimal tillväxt, bärighet för maskiner och minimal miljöpåverkan.

Utmaning för jordbruket!

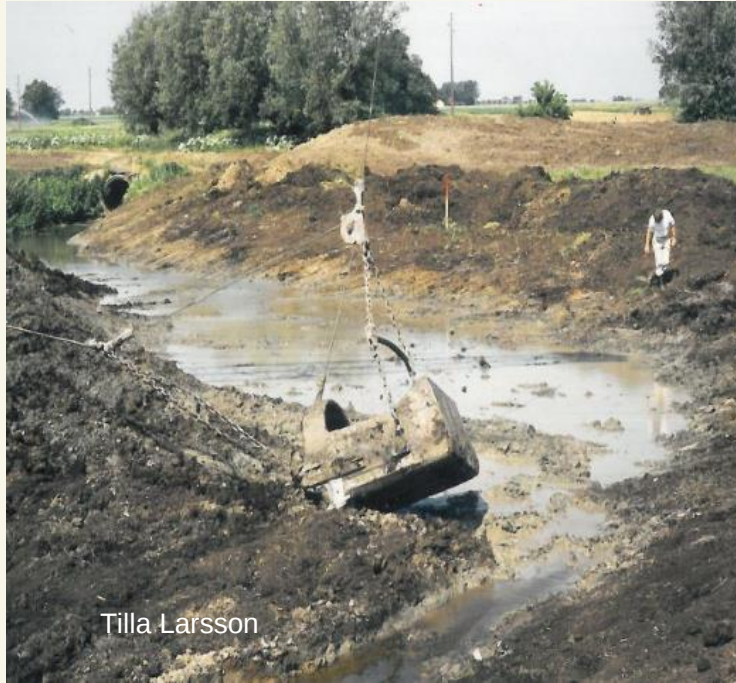
Hela systemet måste fungera!

Foto Tilla Larsson

huvudavvattning - detaljdränering

Vattenområde MB11:2§

”ett område som täcks av vatten vid högsta förutsebara vattenstånd”

Vattenverksamhet

Vattenanläggning

Vattenverksamhet MB 11:3§

uppförande, ändring,
lagning eller utrivning av
en anläggning i ett
vattenområde,

fyllning eller pålning i ett
vattenområde,

bortledande av vatten
från ett vattenområde

grävning, sprängning eller
rensning i ett
vattenområde,

en annan åtgärd i ett
vattenområde som syftar
till att förändra vattnets
djup eller läge,

bortledande av
grundvatten eller
utförande av en
anläggning för detta

tillförsel av vatten för att
öka grundvattenmängden
eller utförande av en
anläggning eller en annan
åtgärd för detta, eller

markavvattnning

Vattenanläggning MB 11:4§

- rörledning
- öppna diken
- bevattningsdam
m
- våtmark
- bro mm

- enskilda
- samfällida

Ex bevattningsdamm

- magasin för flödesutjämning
- stor fluktuation (nivåskillnad)
- placering nära bevattningsareal!
- dyrbar mark -> djupare, schaktmassor (vall)

Jämför våtmark

- hålla kvar vatten, liten fluktuation
- syfte minska transport av näringsämnen
- flackare slänter, grundare -> tar mer jordbruksmark i anspråk

Skyldighet att underhålla

MB11:17§ ”Den som äger en vattenanläggning är skyldig att underhålla den så att det inte uppkommer skada för allmänna eller enskilda intressen genom ändringar i vattenförhållandena.”

*obs! detta gäller alla vattenanläggningar,
oavsett om de har tillståndsprövats eller inte!*

Vattenkällor och sakägare

grundvatten (egen brunn)

- kvalitet
- påverkan närliggande brunnar och våtmarker

ytvatten

- vattendrag sinar
- försämrade livsvillkor i vattnet nedströms, ex för vandrande fisk
- mindre vatten till de som gör uttag nedströms
- mindre vatten kan innebära dyrare underhåll

dammar

- ta vatten när tillgången är hög
- näring i damm återgår till jordbruksmark
- kan ge högre grundvattenyta i närområdet (skördeskador)

tekniskt vatten (kommunalt, avsaltat, avloppsvatten, dagvatten)

strandskydd

Kvalitet

Utsnitt från hitta.se

Frukt, bär, grönsaker
känsligare?

- dagvatten
- reningsverk, bräddavlopp, enskilda avlopp
- rikt djurliv (fekalier)
- strandbetande djur
- stillastående vatten

Nya tillstånd, omprövning, anmälan eller inget alls?

Foto Tilla Larsson

- vad behöver regleras?
 - hur påverkar det andra och hur hanteras det?
 - hur hantera andras rättigheter?
 - krav från beställare
-
- det kan bli "dyrt" att eventuellt stå utan vatten

Generell tillståndsplikt MB 11:9§

”För vattenverksamhet krävs det tillstånd enligt denna balk, om inte något annat följer av bestämmelserna i detta kapitel.”

- allmänna intressen
- enskilda intressen

Foto: Lotten Lundgren

Tillstånd – en ”försäkring”

- rättskraft
- tillsynsmyndighet kan inte förbjuda uttag
- större säkerhet under torra perioder och låga vattenflöden
- reglerar oförutsedd skada (5-10 år)
- villkor som begränsar när och hur man kan ta vatten

Anmälan till Länsstyrelsen enligt 11:9a§

Om du bara gör ett mindre vattenuttag från sjöar och vattendrag räcker det att du anmäler din bevattning till länsstyrelsen, MB 11:9a.

Gränser för anmälan:

Du får max bortleda ytvatten (och utförande av anläggningar för detta)

	m3/dygn	m3/år
• från vattendrag	600	100 000
• från annat vattenområde	1 000	200 000

Jämför även med medellåg- och lågflöde under vegetationssäsongen.

Anmälan till Länsstyrelsen enligt 11:9a§

Fördelar

- Billig lösning
- Du får ett ok från Länsstyrelsen ut efter dagens förutsättningar (endast allmänna intressen).

Nackdelar

- Saknar rättskraft
- Du har själv hela bevisbördan
- Länsstyrelsen kan när som helst förelägga om åtgärder, exempelvis bevattningsförbud
- Försiktighetsmått som begränsar när och hur man kan ta vatten

Utökade krav 1 augusti 2025

Regeringen har nyligen beslutat om utökade krav på innehållet i anmälan om vattenverksamhet.

- miljöns känslighet i de områden som kan påverkas
- vad i miljön som kan bli betydligt påverkat
- betydande miljöeffekter som verksamheten eller åtgärden kan medföra i sig eller av yttre händelser
- planerade åtgärder för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa negativa miljöeffekter
- din bedömning av om åtgärden eller verksamheten kan ha en betydande miljöpåverkan.

Uppgifterna i bilagan ska ha den omfattning och detaljnivå som behövs för att länsstyrelsen ska kunna ta ställning till om verksamheten eller åtgärden kan antas ha en betydande miljöpåverkan utifrån omständigheterna som beskrivs i paragraf 10-13 i miljöbedömningsförordningen.

Undantag från tillståndsplikt

- MB11:12§ "Tillstånd enligt denna balk eller anmälan enligt 9a§ behövs inte, om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena."
- Dokumentera!

Fördelar

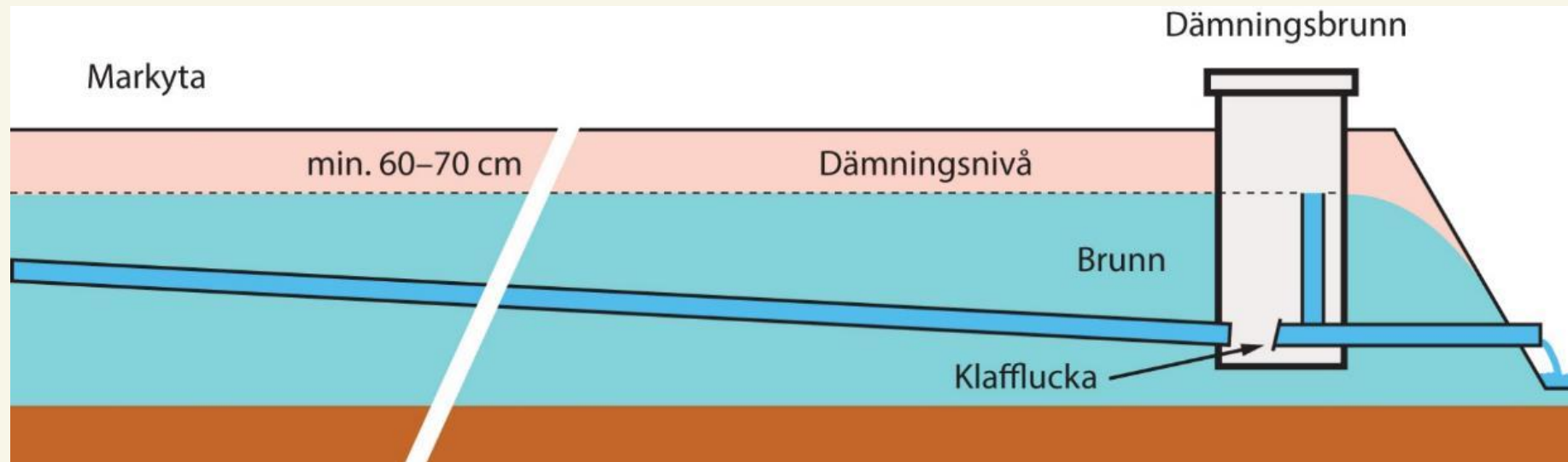
- Billig lösning

Nackdelar

- Saknar rättskraft
- Du har själv hela bevisbördan
- Länsstyrelsen kan när som helst förelägga om åtgärder, exempelvis bevattningsförbud
- Försiktighetsmått som begränsar när och hur man kan ta vatten

Reglerbar dränering – undantag td

MB11:13§

Husbehovsvatten

Du behöver heller inte ha något tillstånd för bevattning av den egna villaträdgården eller när du tar vatten till djur. Detta anses som husbehovsvatten. Obs dricksvatten!

11 kap. 11 § "Tillstånd enligt detta kapitel behövs inte för

1. vattentäkt för en- eller tvåfamiljsfastighets eller jordbruksfastighets husbehovsförbrukning eller värmeförsörjning."

+ nytt förslag!

Egenkontroll – dokumentera!

MB 26 kap 19§ Verksamhetsutövaren måste bedriva egenkontroll

- Varje verksamhetsutövare är skyldig att iaktta de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken.
- anteckningar från möten
- foton/mätningar före och efter
- mm

Bevattning - tillstånd

11 kap. 9 b §. ”Ansökan om tillstånd till vattenverksamhet prövas av mark- och miljödomstolen.”

Illustration: Bevattningsbroschyr

När du fått ett tillstånd från miljödomstolen har du alla rättigheter för bevattningen. Varken tillsynsmyndighet eller andra kan inskränka beslutet.

Tillståndet kommer med villkor som begränsar när och hur man kan ta vatten.

Rådighet – ”inträdesbiljetten” för att söka tillstånd (LSV 2 kap)

- Fastighetsägaren där vattnet finns.
- Den som vill bedriva vattenverksamhet, t ex bevattning.
- Avtal för upplåtelse av annans mark för att få anlägga vattentäkt och/eller dra ledning över fastigheten.
(Alternativt tvångsrätt via MMD)

Arrendator

"Den som vill bedriva vattenverksamhet"

- sökande äger tillstånd för bevattning
- sökande kan vara en arrendator

Om inte fastighetsägaren står som sökande kan han eller en ny arrendator dock inte utnyttja bevattningstillståndet!

Ansökan om tillstånd för vattenuttag

1. Preliminär bedömning av påverkansområdet, för vattenuttaget, preliminär bedömning av vattentillgången.
2. Utredda formella saker såsom rådighet, ev tvångsrätt med mera.
3. Fastighetsutredning, inklusive ägare, inom bedömt område -> sakägare.
4. Ytvattenuttag sjö/vattendrag (SMHI, mäta):
 - Finns det kraftverksdamm som kan påverkas?
 - Andra intressen? vattenlevande, djur, bevattning med mera.

Grundvattenuttag:

- Brunnsinventering inom bedömt område.
 - Välja ut observationsbrunnar, genomföra och utvärdera provpumpning (ger avsänkningstratt).
5. Eventuell komplettering av fastighetsutredningen och brunnsinventeringen.
 6. Upprätta en vattenbehovsanalys.
 7. Beräkna, utreda, tillgänglig vattenmängd (yt- eller grundvatten).
 8. Genomföra samråd med Länsstyrelsen och de närmast berörda.
 9. Upprätta MKB.
 10. Sammanställa ansökan.

Exempel påverkansområde

Tyrens

Bedömning av tillåtlighet

Hänsynsreglerna, miljö kvalitetsnormer, miljömål med mera, och

Två särskilda förutsättningar för vattenverksamhet, MB 11 kap

§ 7 ”En vattenverksamhet ska utföras så att den inte försvårar annan verksamhet som i framtiden kan antas beröra samma vattentillgång och som främjar allmänna eller enskilda ändamål av vikt. Detta krav gäller om vattenverksamheten kan utföras på detta sätt utan oskälig kostnad.”

§ 8 Hänsyn till fisk och vattenlevande blötdjur

Dessa gäller för all vattenverksamhet oberoende om den har tillståndsprövats, gjorts som anmälningsärende eller utförts med undantaget.

Tid

Numera är det vanligt att bevattningstillstånd erhålls med en tidsbegränsning.

När tiden går ut så behöver man då söka ett nytt tillstånd.

Vanligt är att man bara får tillstånd för ca 25-30 år (15-40 år).

Kontrollprogram

- Mätning grundvatten. Ett minimikrav är att föra journal över hur stora uttag man gör varje dag/vecka/månad, avsänkningen i uttagsbrunnen och några närliggande brunnar.
- Mätning ytvatten. Flödet i vattendraget före respektive efter uttagspunkten samt vattennivån i magasinet/sjön där uttaget sker.
- Du kan behöva installera en pegel (nivåmätare) eller flödesmätare för att kunna säkerställa att du inte tar för mycket vatten.
- Analysera mätresultat.

Kostnader

Förordning (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken

4 § Grundavgift enligt [3 §](#) skall motsvara kostnaderna för utförandet av de delar av det ansökta företaget som avser vattenverksamhet och betalas enligt nedanstående tabell:

Kostnad i kronor	Avgiftens storlek i kronor
mindre än 100 000	1 500
100 000-500 000	5 000
500 000-1 000 000	10 000
1 000 000-5 000 000	15 000
5 000 000-10 000 000	30 000
10 000 000-50 000 000	70 000
50 000 000-75 000 000	140 000
75 000 000-100 000 000	240 000
100 000 000 eller högre	400 000

- utredningskostnader
- kungörelse
- aktförvarare
- ev sakkunniga
- lokaler

Grundavgiften är alltid lägst 1 500 kronor. I grundavgiften skall inte ingå mervärdesskatt.
Förordning (1998:1363).

Kostnader oavsett

Vad behöver du ändå göra?

- beräkning av vattenbehov
- provpumpning vid uttag från grundvatten
- beräkna/mäta flöden vid uttag från ytvatten
- beräkna påverkan för att få fram en sakägarkrets
- inventera fastigheter och ägare
- dokumentera
- egenkontroll
- om du anmäler även samråd med länsstyrelse, och de nya uppgifterna för miljöbedömning

Tillsyn

- Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för vattenverksamheter och kan kontrollera vattenuttag oavsett om du har tillstånd för uttaget eller inte.
- Länsstyrelsen kan begära in uppgifter och handlingar som behövs för tillsynen av verksamheten enligt 26 kap 21 och 22 §§ MB
- Alla som tar ut vatten är skyldiga att bedriva egenkontroll, detta gäller oavsett om du har tillstånd eller inte. Det innebär att vattenuttaget regelbundet ska följas upp. Du ska ha kunskap om var, när och hur mycket vatten som har tagits ut.

Föreläggande och förbud

- MB 26 kap 9§: stöd för föreläggande och förbud om du saknar tillstånd eller bryter mot villkoren i ett tillstånd
 - Vite
 - Länsstyrelsen kan besluta om bevattningsförbud.
-
- MB 9 kap 10§: en kommun får föreskriva om tillstånds- eller anmälningsplikt för nya grundvattentäkter

Gemensamt intresse för bevattningsuttag

Fåtal markägare

- överenskommelse om att dela på kostnader

Flera markägare

- bilda en ekonomisk förening
- bra att bilda först för gemensamma utredningar (hydrogeol. Mkb, fastighets- och brunnsförteckning)
- hur dela på gemensamma kostnader
- andelstal

Bevattningssamfällighet, LSV 4 kap

Lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, 4 kap:

Om flera ansöker om tillstånd enligt miljöbalken till vattentäkt för bevattning ur samma vattentillgång och vattnet behöver fördelas mellan dem, får det vid meddelande av tillstånd bestämmas att tillståndshavarna ska utgöra en samfällighet för sådan fördelning (bevattningssamfällighet).

Detta kan också ske om någon senare ansöker tillstånd till en ny vattentäkt för bevattning ur samma vattentillgång.

Bevattningssamfällighet

Fördela tillgängligt vatten mellan sig om det behövs på grund av vattenbrist eller om någon inte nyttjar sin rätt att ta ut vatten.

- Markägarna ansöker om individuella uttagstillstånd.
- Domstolen beslutar (det måste finnas ett fördelningsbehov).
- En samfällighetsförening bildas (stadgar, fördelning, andelstal, ofta medhjälp av LM).

Fördelning av vatten

- Deltagarna i en bevattningssamfällighet fördelar tillgängligt vatten mellan sig.
- Deltagarna svarar gemensamt för utförande och drift av anläggningen.
- Förvaltningskostnader och kostnader för utförande och drift av gemensamma anläggningar fördelas mellan deltagarna efter vad som är skäligt med hänsyn främst till den mängd vatten som var och en får ta ut enligt meddelat tillstånd.